

FITXA DE LA PEL·LÍCULA

una pel·lícula de los directores de "tapas"
jose corbacho y juan cruz

cobardes
y tú, ¿de qué tienes miedo?

FESTIVAL DE MÁLAGA CINE ESPAÑOL
PREMIO DE LA CRÍTICA
MENCION ESPECIAL DEL JURADO

eduardo garé / eduardo espinilla / elvira mínguez / antonio de la torre /
luis homar / paz padilla / frank crudelo / blanca aplánhez /
aracina goya / javier bódaleo / gorka zubeldia / albert baullies /

Incluye videoclip
"Cobardes"
La Excepción

Títol original: Cobardes

Director: José Corbacho i Juan Cruz

Productors: Julio Fernández i Tedy Villalba

Guió: José Corbacho i Juan Cruz

Fotografia: David Omeades

Música: Pablo Sala

Muntatge: David Gallart

Actors: Eduardo Garé (Gabi), Eduardo Espinilla (Guille) Elvira Mínguez (mare de Gabi), Antonio de la Torre (pare de Gabi), Lluís Homar (pare de Guille), Paz Padilla (mare de Guille).

Nacionalitat: Espanya

Any: 2008

Durada: 85 minuts

Recomanada per a majors de 13 anys.

Resum

Gabi és un noi de catorze anys que està sent assetjat per un company de classe. Al mateix temps, té una mala comunicació amb el seu pare a qui, precisament, serà l'últim a explicar-li la seva situació, ja que no el vol defraudar. Guille és el company que li fa la vida impossible i que també amaga la seva por d'enfrontar-se al seu pare, que pensa que el seu fill és perfecte. Alhora, els pares d'un i de l'altre també tenen les seves pors: a perdre la feina, a fracassar com a família, a deixar-se comprar pel poder o a adonar-se que no reconeixen els seus fills. I enmig, els amics, la primera nòvia i l'institut.

Pel professorat

La pel·lícula és una bona mostra de context proper a l'alumnat. És un retrat realista d'algunes qüestions presents en la vida dels adolescents i en la d'un institut: problemes de relació entre companys i pares, dubtes, pors i, alhora, ganes de descobrir-se i descobrir coses. Tot i que el tema central és un cas de *bulling* (assetjament escolar), al voltant d'aquesta qüestió giren altres temes com: l'amistat, la incomunicació entre els adolescents i els pares, l'institut, més com a institució que com a centre educatiu, la política com a pràctica difícil i qüestions ètiques com el respecte als altres, la diferència entre allò moral (ètic) i

allò legal, la presa de decisions, etc. Aquestes qüestions apareixen tant al món dels adolescents com al dels adults. I, de rerafons, sempre la qüestió de la covardia, de no plantar cara als problemes, perquè la por fa que valorem més la continuïtat, a qualsevol preu, que el coratge. En resum, un conjunt de temes que encaixen amb els continguts de l'assignatura.

Selecció d'escenes del DVD

1. Inici	4. Teràpia
2. Secrets	5. Por
3. Assetjament	6. Desenllaç

Visualització

Proposem de veure tota la pel·lícula i, per tant, ens calen menys de dues hores. Es pot organitzar un visionat segmentat, com ara tres quarts d'hora cada un dels dos dies, per poder treballar el full d'observació en les dues sessions.

Una altra manera és dividir la pel·lícula en tres parts segons les escenes: 1 i 2, 3 i 4, 5 i 6. D'aquesta manera es poden treballar diferents parts de l'apartat "Per començar", intercalades amb el visionat de la pel·lícula.

FULL D'OBSERVACIÓ

Caldrà que els alumnes llegeixin el full abans de veure la pel·lícula, per saber què se'ls demana, i que tinguin el paper al davant durant el visionat, perquè puguin anar anotant.

El que tu saps

(abans de veure la pel·lícula)

- a. Creus que, de forma natural, sabem conviure o, més aviat, creus que és quelcom que cal aprendre?
- b. Quins serien, per tu, alguns valors cívics bàsics?
- c. Tens la sensació que, en el teu dia a dia, es produeixen casos greus de falta de convivència? Si creus que sí, de quin tipus?

Sobre el film

(mentre es veu la pel·lícula)

1. Noms dels personatges principals i qui són (relacions familiars, professió, etc.).
2. Llocs i anys de l'acció (temps transcorregut entre l'inici i el final del film: anys, estacions, dies, hores, etc.).
3. Algun comentari important sobre el film: una frase, una imatge, una mirada, etc.
4. Què és el que més t'ha cridat l'atenció?
5. Què creus que no has comprès?
6. Temàtica que planteja la pel·lícula, a parer teu.
7. Formula amb una frase el que més t'hagi interessat.

PER COMENÇAR

1. EL TÍTOL I LA CARÀTULA

1.1. Què et suggereix el títol?

La paraula "covards" és molt clara i directa. Podem ajudar els alumnes a pensar, fent-los les preguntes següents:

- Només pel títol, creus que la pel·lícula va sobre persones covardes que acaben sent valentes o persones valentes que acaben sent covardes?
- A qui creus que es refereix el títol?
- El subtítol és "i tu, ¿de què en tens por?". Amb aquest subtítol, de quin gènere creus que serà la pel·lícula?

1.2. Caràtules

Estudi de distintes caràtules relacionades amb el film:

- De cadascuna:
  - Què ens diu la fotografia?
  - De què ens informen les lletres?
  - Tenint això en compte, de què creus que anirà la pel·lícula?
- De la que nosaltres usem:
  - Què remarca?
  - Quines expectatives et crea?
- Després de veure la pel·lícula:
  - Creus que és una caràtula adequada?
  - Creus que s'han acomplert les expectatives que t'oferia la caràtula?
  - De les que hem analitzat, quina caràtula creus que és més adient?
- Personalitza la caràtula. Dibuixa la teva caràtula a partir de distintes elements que pots trobar a Internet: lletres, fotogrames de publicitat, etc.

2. L'ACCIÓ

2.1. Temps

La pel·lícula es desenvolupa en el context d'un curs escolar, però no en queda clara la durada. Demanar als alumnes que facin hipòtesis.

- Quan de temps creus que dura l'acció?
- Què t'ho fa pensar?

2.2. Espai

Des del punt de vista geogràfic es tracta de L'Hospitalet, una ciutat de la zona metropolitana de Barcelona.

- Si cal, busquem informació bàsica a una enciclopèdia o a Internet.
- Descripció dels llocs (interiors o exteriors) on passa l'acció.

La pel·lícula es desenvolupa al voltant d'un institut, per tant, no caldrà fer cap tipus de recerca al respecte.

- Creieu que la pel·lícula és fidel al que passa a un institut?
- En quines coses s'assembla al vostre institut i en quines no?

3. ELS PERSONATGES

3.1. Descripció

Buscar els adjectius que millor defineixin els personatges:

	Descripció física	Descripció psicològica
Gabi		
Guille		
Carla		
Merche (mare de Gabi)		
Joaquín (pare de Gabi)		
Magda (mare de Guille)		

Guillermo (pare de Guille)		
Silverio (amo de la pizzeria)		

Utilitza aspectes i adjectius com:

Trets físics:

- Aspecte físic general: alt, prim, ros, fort,...
- Com gesticula, com es mou: elegant, nerviós,...

Trets psicològics

bondadós	perseverant	generós	humil
calmat	solidari	indiferent	obedient
tolerant	ordenat	impacient	colèric
pacient	voluntariós	sincer	respectuós
delicat	amical	bondadós	apassionat

3.2. Jo i els personatges

Per parlar en gran grup:

- a) Creieu que a la història li falta algun personatge?
- b) Creieu que a la història li sobra algun personatge?
- c) Amb quin o quins personatges tindríeu bona relació? Per què?
- d) Amb quin o quins personatges no tindríeu bona relació? Per què?

3.3. Aprofundint en els personatges:

Intentem descriure els personatges des de les emocions, les actituds i els valors que els suposem. Podem partir de les següents llistes per treballar, primer individualment, i després fer una posta en comú amb tot el grup.

Emocions: ira, tristesa, temor, plaer, amor, sorpresa, disgust, vergonya.

Ira: fúria, ultratge, ressentiment, còlera, exasperació, indignació, aflicció, acritud, fastiguejament, irritabilitat, hostilitat, violència, odi, etc.

Tristesa: pesar, malenconia, pessimisme, llàstima, autocompassió, solitud, abatiment, desesperació, aflicció, abatiment, esllanguiment, etc.

Temor: ansietat, aprensió, nerviosisme, preocupació, consternació, inquietud, cautela, incertesa, por, terror, fòbia, pànic, etc.

Plaer: felicitat, alegria, content, diversió, orgull, estremiment, embadaliment, gratificació, satisfacció, eufòria, èxtasi, etc.

Amor: acceptació, simpatia, confiança, amabilitat, afinitat, devoció, adoració, afecte, estima, tendresa, consideració, predilecció, etc.

Sorpresa: commoció, desconcert, admiració, estranyesa, atordiment, estupefacció, esbalaiment, meravellament, prodigiosament, etc.

Disgust: menyspreu, avorriment, aversió, disgust, repulsió, desplaer, desgrat, pena, aflicció, sofriment, turment, empipament, molèstia, decepció, malestar, etc.

Vergonya: culpabilitat, molèstia, disgust, remordiment, humiliació, penediment, mortificació, contricció, deshonor, etc.

Actituds: xenòfob, ignorant, tolerant, serè, honrat, coherent, mesell, afable, tossut, inquiet, sincer, respectuós, superb, just, responsable, injust, mentider, prudent.

Valors: solidaritat, tendresa, estimació, tolerància, comprensió, generositat, amistat.

Personatge	emocions	actituds	valors
Gabi			
Guille			
Carla			
Merche (mare de Gabi)			
Joaquín (pare de Gabi)			
Magda (mare de Guille)			
Guillermo (pare de Guille)			

4. SOBRE CINEMA

4.1. Qui fa de narrador de la pel·lícula?

4.2. Identifica aquests fotogrames i explica a quin moment de la pel·lícula pertanyen.

4.3. Podries assenyalar algun moment de la pel·lícula en que es faci ús d'un primer pla, d'un pla curt i d'un pla americà?

4.4. Pots recordar un pla en picat i algun en contrapicat?

4.5. Quant de temps passa, aproximadament, des de l'inici de la pel·lícula fins a la darrera escena? Com ho sabem en el film?

4.6. Podries fer un judici d'algun aspecte del film que t'hagi cridat l'atenció com ara: el paper dels actors, la fotografia, la música, el vestuari, ...

4.7. Des de quin punt de vista està explicada la pel·lícula? Marca amb una creu el que creguis correcte:

- a. Per ordre cronològic.
- b. Des del començament del problema.
- c. Amb salts enrere (retrospecció o flash back).
- d. Amb salts endavant o flash Forward.
- e. Amb el·lipsis.

4.8. Recordes alguna seqüència o fotograma especialment impactant?

4.9. Quins són els moments especials del film per a tu?

- 1.
- 2.
- 3.

4.10. Resumeix l'argument del film en 5 ratlles:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

4.11. Tria un personatge del film i inventa un diàleg entre ell i tu. Què li preguntaries, què li aconsellaries, què li suggeriries, etc.?

(El teu nom) -
(el nom del personatge)-
-
-
-
-
-
-

4.12. Inventa un altre final per la pel·lícula.

4.13. Com seria la pel·lícula si passes a la teva ciutat o fa 50 anys?

4.14. Pensem una CRÍTICA PEL FILM:

- Creus que el missatge del film es prou clar?
- Creus que el film és divertit?
- Creus que el film és interessant?
- El títol de la pel·lícula, és un bon títol?
- Quins altres títols podria tenir?

PEL PROFESSORAT: Alguns trets dels principals personatges:

Gabi: adolescent de 14 anys. És tranquil, introvertit, seriós. És reservat respecte dels seus problemes. Vol solucionar-los per si mateix i, tot i tenir totes les condicions per fer-se la víctima, no ho fa.

Guille: és bon estudiant i líder. Està envoltat d'un grup de joves que, per por, el segueixen. Gaudeix gravant en vídeo les agressions als seus companys més febles. Té una doble cara: sembla un bon noi però, per darrera, fa tot el que no ha de fer i més.

Joaquín: el pare de Gabi es mostra com l'adult que ha perdut la força de lluitar pels seus somnis i treballa, obligat, en un entorn laboral que no li agrada, però que no canvia per por. No sembla que estigui atent als problemes del seu fill i quan ho intenta, ho malmet tot.

Merche: la mare de Gabi es mostra com una adulta que si que treballa on vol (és presentadora de televisió), tot i que, com tothom, rep les seves pressions. Té més sensibilitat per comunicar-se amb el seu fill, però representa l'adult a qui la feina no li deixa gaire temps lliure.

Guillermo: el pare de Guille és conseller de seguretat ciutadana (una certa ironia, si pensem que el seu fill assetja físicament). Representa l'adult, amb un càrrec públic, que no sempre pot ser sincer, perquè els interessos generals passen per sobre dels individuals. Transmet al seu fill la idea que hom ha de defensar-se per ell mateix.

Magda: representa la mare que només és mestressa de casa i que fa el paper de "dona de...". Tot i estar molt preocupada, perquè sospita alguna cosa en l'actitud del seu fill, no té gaire clar com actuar davant del problema i pretén lligar-ho tot, perquè no se li escapi el control de la situació familiar.

Carla: és l'amiga-nòvia de Gabi. És tendra, comprensiva i honesta. Per això, ocupa un paper important en el desenvolupament de l'actuació del protagonista.

TEMES PER REFLEXIONAR

TEMES	CONTINGUTS	ACTIVITATS
1. Ser diferent	<ul style="list-style-type: none"> . Reconeixement de la diversitat social, cultural, afectiva i religiosa. . Empatia i respecte en relació a les opcions dels altres. 	1.1. Els teus noms. 1.2. Com sóc. 1.3. Ser millor, ser pitjor. 1.4. Diversitat humana.
2. Violència	<ul style="list-style-type: none"> . Identificació i rebuig de l'incompliment dels drets humans. . Valoració i aplicació del diàleg per resoldre problemes de convivència. 	2.1. Classificar accions violentes. 2.2. La violència, és natural?
3. Por / Coratge	<ul style="list-style-type: none"> . Respecte i valoració crítica per les accions i plantejaments dels altres, desenvolupant un actitud crítica. 	3.1. Reconèixer la por. 3.2. Una història sobre por. 3.3. Reflexionant sobre la por i el coratge.
4. Respecte	<ul style="list-style-type: none"> . Identificació i rebuig de l'incompliment dels drets humans. . Identificació dels valors cívics implicats en les relacions a l'aula i a l'escola. 	4.1. Identificar manca de respecte. 4.2. Cal respectar tothom per igual? 4.3. Tractar una persona com una persona. 4.4. Què és una persona?
5. Obediència i poder	<ul style="list-style-type: none"> . Identificació i rebuig de l'incompliment dels drets humans. . Identificació i rebuig de comportaments i actituds discriminatòries. 	5.1. Reconeixent l'autoritat. 5.2. Formes de poder. 5.3. Motius per obeir.
6. Legal/Il·legal	<ul style="list-style-type: none"> . Valoració de la participació ciutadana en el funcionament de les institucions. 	6.1. Legal i moral. 6.2. Ser autònom.
7. Amistat	<ul style="list-style-type: none"> . Valoració de la diversitat de relacions des del respecte, la confiança, la igualtat i la capacitat de decisió. . Desenvolupar actituds de comprensió, cooperació i solidaritat. 	7.1. Company, col·lega, amic. 7.2. Amb qui em relaciono? 7.3. Ingredients de l'amistat. 7.4. Què és un amic?

1. SER DIFERENT

Una de les accions més freqüents en els adolescents (i també en els adults) és el fet de designar despectivament algú per allò que el diferencia dels altres, ja sigui un suposat defecte o un aspecte físic diferent. És així que utilitzen mots com "gordo", "pitufo", "pijo", "dumbo", o "pastanaga", com en el cas del protagonista del film. Això és degut, evidentment, a la necessitat humana d'anomenar les coses amb la màxima economia de recursos. És per això que anomenem "immigrants" les persones que viuen en un estat però que no hi han nascut (siguin o no immigrants, resultat de moviments migratoris econòmics). Aquesta forma d'actuar pot comportar discriminació i formació d'estereotips, ja que porta a tenir prejudicis, perquè en nosaltres es fixa una imatge d'aquella persona a partir d'aquests nomenaments, que són estereotips. Com a persones volem ser considerats iguals als altres i, alhora, dignes de reivindicar la nostra peculiaritat. Ara bé, ser anomenat per un mot que mostra una diferència, però que ho fa despectivament, no és ètic.

El protagonista no és només diferent perquè és pèl-roig sinó perquè reconeix que ell no és com els altres, que fan qualsevol cosa per tenir amics, no respectant així la seva autenticitat. Per un adolescent és important ser conscient que la

identitat personal necessita del reconeixement propi de la diferència i la semblança amb els altres. Això implica reconèixer no només preferències i gustos sinó també habilitats i defectes. I, des d'un punt de vista ètic, reconèixer que les diferències no poden ser motiu de discriminació i manca de respecte.

Activitat 1.1. Els teus noms

1. Pensa en totes les paraules que els altres utilitzen o han utilitzat algun cop per referir-se a tu. Classifica-les segons si t'agraden o no.
2. Quin és el nom amb el que t'identifiques més.
3. Hi ha alguna relació entre la forma que els altres utilitzen per referir-se a tu i la teva forma de respondre?
4. Creus que hem de poder decidir com volem que els altres ens anomenin?

Activitat 1.2. Com sóc

Acaba les frases de forma espontània i després pensa una estona en quines són les teves "virtuts".

- Jo sóc.....
- M'agrada.....
- No m'agrada.....
- Odio.....
- M'enfado quan.....
- Sóc el bo per.....
- No sóc bo per.....
- Em sento incòmode quan.....
- M'avorreixo quan.....
- Em diverteixo quan.....
- Dels altres, no suporto que.....
- Quines virtuts tinc?.....

Activitat 1.3. Ser millor, ser pitjor

La definició d'alguna cosa com a bona o dolenta es fa sempre per comparació amb altres. A vegades, les nostres diferències personals ho són en comparació a d'altres persones. I aquestes comparacions es poden fer en dos sentits: en allò que destaca en positiu i en allò que destaca en negatiu. En qualsevol cas, la comparació té sempre un context, unes circumstàncies, que si canvien, la fan canviar. Aquesta tendència normal a comparar-nos amb els altres és la que fa que molts vegades siguem injustos amb les imatges negatives que ens fem, tant de nosaltres mateixos com dels altres. Proponem reflexionar sobre això a partir de la següent activitat

Escriu:

1- una activitat que fas millor que les altres persones de la classe:

.....

2- una activitat que fas pitjor que les altres persones de la classe:

.....

Ara, intentem veure en quines circumstàncies no seríem tant bons o tant dolents en les activitats que hem dit.

- Per exemple, si has dit que ets millor jugador de futbol que els altres, segur que no ho ets, comparat amb un jugador de primera divisió.

- O si has dit que ets pitjor cantant que el professor de música, potser ets qui millor canta de casa teva.

1- circumstàncies en les quals no sóc el millor en:

.....

.....

2. circumstàncies en les quals no sóc el pitjor en:

.....

.....

Quines conclusions extreus després de pensar en això?

Activitat 1.4. Diversitat humana

Fem un diàleg a la classe seguint algunes d'aquestes qüestions:

1. Hi ha persones que siguin superiors?
2. Hi ha persones que siguin inferiors?
3. Si una persona és superior a tu realitzant alguna activitat, es pot dir que és superior a tu com a persona?
4. Si hi ha una persona que és inferior a tu realitzant alguna activitat, es pot dir que tu ets superior com a persona?
5. Ets diferent tu dels altres? en quin sentit?
6. Ets igual tu als altres? en quin sentit?
7. Creus que els/les teus/teves professors/res han de considerar d'igual manera tots els alumnes?
8. Creus que els policies han de considerar d'igual manera totes les persones?
9. Creus que és un dret que tothom sigui considerat igual, independentment de la seva constitució física, nivell econòmic, raça, sexe, religió, etc.? Per què?
10. T'agradaria que tots fóssim de la mateixa raça, parléssim la mateixa llengua, fóssim del mateix sexe, etc.
11. Creus que la diversitat de cultures és positiva?
12. Creus que la diversitat de creences és positiva?
13. Creus que la diversitat en general és positiva?

2. VIOLÈNCIA

Parlem de violència quan pensem en una tracte agressiu envers alguna cosa o persona. L'agressivitat és un tret instintiu per garantir la supervivència però es pot controlar mitjançant l'educació, tot canalitzant-la, perquè no es manifesti en forma d'agressions reals, o transformant-la en quelcom positiu. Per a Freud constitueix una de les pulsions bàsiques de l'ésser humà, el *tanathos* oposat a l'*eros* o l'amor, i es manifesta en l'odi, l'enveja i conductes predadores. Aquest instint apareix com a reacció davant un estímul, percebut pel subjecte com una amenaça. Com a forma socio-cultural es manifesta en violència física o verbal.

El cas de l'assetjament és més complex. Suposa una violència continuada envers algú amb la finalitat d'aconseguir alguna cosa concreta (que deixi la feina, en el cas del mobbing) o sense finalitat aparent, només pel gaudi de veure patir algú (com en el bullying). El cas del film és d'aquests últims, Guille assetja Gabi només per disfrutar del que fan, en compartir amb els suposats amics les gravacions al mòbil. Psicològicament, segurament, Guille se sent fort i superior a Gabi, tot i que el film ens deixa entreveure que tant un com l'altre tenen necessitats personals no resoltes. El problema del bullying no és només ètic sinó que també comporta conseqüències socials, com el rebuig, i psicològiques, com la baixa autoestima.

Des del punt de vista de l'educació en valors, el que ens interessa és veure com la violència amb els altres és una tendència natural que l'educació i la vida en societat ha d'eliminar, per tal de garantir les diferències i que els conflictes amb les altres persones han de seguir sempre un curs legal i no personal.

Activitat 2.1. Classificar accions violentes

Digueu de quin tipus d'acció violenta es tracta: Violència física (F) Violència psicològica (P) Violència sexual (S) Violència racista (R) Violència social (SO)

	F	P	S	R	SO
1. No comptar mai amb algú per qüestions que afecten el grup.					
2. Trencar la cartera d'un estudiant.					
3. Enviar missatges desagradables.					
4. Apropar-se a algú amb desig, sense que sembli que l'altre ho vulgui.					
5. Oblidar-se continuament del nom d'un company.					
6. Anomenar sempre algú per un defecte.					
7. Referir-se despectivament a algú per la seva condició econòmica.					
8. Referir-se despectivament a algú per la seva situació social.					
9. Referir-se despectivament a algú per una mancança física.					
10. Ignorar algú basant-se en un rumor.					
11. Robar a algú, de forma continuada, coses sense importància.					
12. Donar clatellades a algú de forma periòdica.					
13. Agafar objectes d'algú en préstec, sense demanar-ho.					
14. Parlar malament d'algú constantment.					
15. Tractar com a inferior algú, mentre no es queixi.					
16. Desqualificar algú en públic.					

17. Ridiculitzar algú en públic.					
18. Escridassar algú.					
19. Referir-se sempre a algú amb un insult de forma "carinyosa".					
20. Insultar algú.					

Activitat 2.2. La violència, és natural?

Comenteu la frase del filòsof Thomas Hobbes (s.XVII): "L'home és un llop per l'home".

Fem un diàleg a la classe seguint algunes d'aquestes qüestions:

1. És inevitable utilitzar els altres pel nostre benefici?
2. Està justificat utilitzar els altres per sentir plaer?
3. Està justificat utilitzar els altres per sentir plaer, tot i que ells pateixin?
4. És natural la violència en l'ésser humà?
5. Hi ha persones genèticament més violentes que d'altres?
6. Hi ha persones covardes, que són violentes?
7. Hi ha persones valentes, sense ser violentes?
8. És necessària la violència amb els altres per ser valent?

3. POR/CORATGE

La por és un sentiment que ens permet estar alerta davant d'un perill i ens fa reaccionar. A vegades, aquell perill és ben real; d'altres, no ho és tant, però el seu efecte és el mateix: o ens ajuda a reaccionar contra el perill o ens paralitza. Evidentment, en la complexa realitat psicològica i social de l'ésser humà la por és, més que un instint, un sentiment que acompanya moltes de les nostres decisions. És aquest l'aspecte que més remarca la pel·lícula, com la por a perdre el que un té o a rebel·lar-se davant d'una situació injusta o d'una acció que va contra els nostres principis: a la feina, a la família, a l'escola. És la por la que fa que la mare de Gabi no digui el que ella voldria dir en el telenotícies, o que el seu pare no es rebeli contra un cap abusiu, o que el pare de Guille no expressi en públic el que pensa per no posar en perill la seva carrera política. I és aquesta por la que fa que Gabi, el protagonista, no digui res de l'assetjament que pateix.

Des de l'assignatura d'educació en valors ens interessa abordar la qüestió de la por com un sentiment, que cal conèixer, perquè pot ajudar-nos o pot complicar-nos la nostra vida ciutadana. Aristòtil deia que la valentia era el terme mig entre la por i la temeritat. Si sempre tenim por a dir el que pensem o a actuar com creiem que hem d'actuar, ens quedem paralyzats i no podem gaudir dels nostres drets (d'expressió, de queixa davant d'una injustícia; etc...). Si no tenim mai por, som temeraris i les conseqüències poden ser molt negatives. És necessari tenir un bon judici, analitzar la situació sempre des de diferents perspectives, tot calculant les conseqüències i valorant-les a partir dels nostres principis ètics. En aquest sentit, la reflexió pot mitigar la por.

L'antídot contra la por és el coratge. La paraula coratge prové del llatí *cor* i vol dir tenir valor, ànim, per soportar els inconvenients que se'ns presentin i per fer valer les nostres intencions, projectes, idees, queixes, etc... És una virtut i com a

tal pot ser desenvolupada per l'educació i pel treball personal amb un mateix. Caldria reivindicar-lo, perquè la societat del nou mil·lenni necessita ciutadans amb coratge per millorar el món. Per això, proposem una reflexió a partir del context de la pel·lícula.

Activitat 3.1. Reconèixer la por

Intentem identificar quines són les diferents tipus de pors que tenen els personatges de la pel·lícula:

PERSONATGE	Té por a...
Gabi	
Guille	
Merche (mare de Gabi)	
Joaquín (pare de Gabi)	
Magda (mare de Guille)	
Guillermo (pare de Guille)	

Activitat 3.2. Una història sobre por

Aquesta és una història que ens arriba del Senegal i ens explica com un dia els animals de la selva van decidir fer una assemblea, presidida pel lleó. El tema de la reunió era buscar una solució al fet que durant generacions els animals s'han estat menjant entre sí, cosa que consideraven absurda, inadmissible i cruel.

Cadascú va exposar els seus retrets, un perquè era devorat per l'altre, l'altre perquè era devorat per aquest. Fins i tot l'elefant deia:

– Jo només menjo herba, però els mosquits em devoren! I fins i tot les rates, que a vegades es fiquen a la meva trompa.

A aquestes paraules els insectes que vivien a l'herba van respondre:

– Tu dius que només menges herba, però nosaltres estem amagats a l'herba i ens menges sense adonar-te'n.

En resum, tothom es queixava. I tothom estava d'acord en que havien de deixar de devorar-se entre sí. Quan va arribar el torn al lleó, aquest va dir davant de l'expectació de tothom:

– Compréc molt bé les vostres queixes i les aprovo. Però, jo sé ben bé què és el que em fa falta. I el que em fa falta és un tros de carn. Jo no puc menjar herba, només puc menjar carn.

Llavors l'elefant li va dir:

– Però tota la carn és carn animal! Com t'ho faràs per menjar carn sense devorar cap animal?

– No sé com ho faré – va respondre el lleó. Però sé molt bé què és el que em fa falta: carn.

Els animals van tornar a exposar els seus arguments, i així el temps anava passant. El lleó no deixava de repetir que només podia menjar carn, mentre la resta d'animals protestava amb ràbia.

De sobte, el lleó va dir:

- Em sembla que aquesta discussió fa massa hores que dura.
- Per què ho dius? – va preguntar algú.
- Perquè començo a tenir gana.

Un estremiment va recórrer els cercle dels negociadors.

- Sí –va continuar el lleó– tinc gana, ho noto per les contraccions del meu estómac. Quan tinc gana sóc com tothom, he de menjar. Per menjar em fa falta carn, o sigui, que devoraré algú dels que esteu asseguts al meu voltant.

No havia acabat de pronunciar la frase que tots havien fugit corrents a amagar-se als arbres, sota terra, on fos.

Quan es va quedar sol, el lleó va començar la caça.

(extreta de: Jean-Claude Carrière, *El círculo de los mentirosos*).

Qüestions:

1. Sembla que els animals es posen d'acord en que necessiten la pau, per què no la poden aconseguir?
2. L'actitud del lleó és una actitud egoista o és una actitud natural inevitable?
3. Si el protagonista no fos un lleó sinó una persona, seria egoista o seria una actitud natural inevitable?
4. Què té a veure aquesta història amb la qüestió de la por i el coratge?

Activitat 3.3. Reflexionant sobre la por i el coratge

Fem un diàleg a la classe, seguint algunes d'aquestes qüestions:

1. És la por un sentiment evitable?
2. És la por un sentiment desitjable?
3. És la por un sentiment desitjable en algún moment?
4. De què serveix tenir por?
5. Què és el contrari de tenir por?
6. Tenir por és ser un covard?
7. Es pot tenir por i alhora ser valent?
8. Es pot no tenir por i alhora ser un covard?
9. Pot ser que tinguem pors que no coneixem?
10. Pot ser que tinguem por i que no ens n'adonem?
11. Quines conclusions podem extreure sobre la por?

4. RESPECTE

Diem que una persona és respectuosa quan és capaç de tractar les altres persones com a subjectes, com a individus, quan les mira com a persones iguals que ella. El respecte és un sentiment de deferència i cortesia, que comporta tractar les altres persones de manera considerada, valorant-les pel fet de ser-ho. Qualsevol persona, pel sol fet de ser-ho, té dret a ser respectada. Respectar és reconèixer la pròpia dignitat i la dignitat dels altres i, per tant, el respecte és el comportament que es deriva d'aquest reconeixement. El pensador i psiquiatra alemany Erich Fromm (1900-1980) deia que "el respecte no és ni temor ni por; segons l'arrel del mot (del llatí *respicere*, que vol dir 'mirar') significa la capacitat de veure una persona tal com és i d'acceptar el seu caràcter d'individualitat".

En el llenguatge comú utilitzem la paraula *respecte* com a *deferència*, *consideració*, *mirament*, *estima*, *mereixement*, i la solem relacionar amb la dignitat. Són conceptes que s'impliquen mútuament. Quan diem que un ésser humà és una persona estem reconeixent la seva dignitat. Avui dia, el concepte de dignitat és la pedra de toc dels ideals humanitaris i de les legislacions democràtiques. Immanuel Kant, filòsof alemany del segle XVIII, va escriure: "Un home honrat, davant la major desgràcia de la seva vida, ¿no el manté sempre ferm la consciència d'haver conservat la seva [dignitat] i d'haver honrat la humanitat en la seva persona, de no tenir motiu per avergonyir-se de si mateix?".

El respecte implica acceptar les opinions, les creences i les actituds dels altres, encara que siguin diferents de les nostres; implica que s'admet i s'accepta la diferència entre les persones. Si repassem la història de la humanitat, veurem que durant molts segles ha predominat la manca de respecte: s'han imposat maneres de fer i de pensar, ja sigui per pressió política o religiosa. Dissortadament, també avui trobem exemples d'intolerància religiosa o política arreu del món, com ara l'integrisme, l'actuació violenta de grups armats, el terrorisme, etc. Però no cal anar tant lluny; les situacions de manca de respecte es troben a prop, en el dia a dia, en multitud d'accions violentes i també en els petits detalls que suposen cortesia, com ajudar algú que s'ha perdut, cedir la cadira en un transport públic, o, senzillament, deixar parlar i escoltar als altres.

La pel·lícula mostra alguns exemples de manca de respecte, tot i que, evidentment, el més important és el de l'assetjament d'un company.

Activitat 4.1. Identificar manca de respecte

Repassem de memòria la pel·lícula i pensem les següents qüestions:

1. Guille respecta Gabi pel fet de difondre els vídeos que li ha gravat?
2. Gabi respecta el seu pare en deixar que tingui una imatge falsa d'ell?
3. Respecta Gabi la seva mare pel fet de no dir-li la veritat?
4. Respecta Guille els seus pares en no explicar-los-hi què li passa?
5. Respecta Guille la seva germana?
6. La cadena de televisió respecta la mare de Gabi en obligar-la a fer unes preguntes concretes al pare de Guille, quan l'ha d'entrevistar?
7. El propietari de la pizzeria respecta Gabi pel fet de donar-li consell sense explicar-li que és un mafiós?

8. Carla respecta Gabi quan l'ajuda a grabar la pallissa que rep?

Activitat 4.2. Cal respectar tothom per igual?

Preguntes per portar a terme un diàleg:

1. Pots respectar una persona que no t'agrada?
2. Pots respectar una persona que no coneixes?
3. Pots respectar els altres i no respectar-te a tu mateix?
4. Cal respectar una persona que no és respectuosa?
5. A qui és més fàcil de respectar a una persona agradable o a una persona desagradable?
6. A qui és més fàcil de respectar a una persona respectuosa o a una persona no respectuosa?
7. A qui és més fàcil de respectar a una persona feble o a una persona forta?
8. Et respectes a tu mateix si cuides el que menges?
9. Et respectes a tu mateix si intentes saciar els teus desitjos?
10. Et respectes a tu mateix si busques respectar els altres?
11. És possible respectar els altres i no respectar-se un mateix?
12. És possible respectar-se un mateix i no respectar els altres?
13. Et sembla que són dignes de respecte tots els éssers humans? Si penses que no, qui creus que no es mereix respecte i per què?

Activitat 4.3. Tractar una persona com una persona

Tot i que sigui molt evident, no és el mateix tractar una persona que tractar una cosa. A la persona se li suposen uns drets només pel fet de ser persona. Tot i això, és freqüent, a la nostra societat, sentir-se maltractat o utilitzat, perquè en una societat acostumada a l'intercanvi de mercaderies (coses), a vegades les relacions humanes no són tant humanes com esperàvem (és, per això, que el filòsof Karl Marx, al segle XIX, anunciava que la societat industrial cosificava l'home). Reflexionem sobre això a partir d'alguns exemples.

1. Tractes una persona com una persona si:
  - a) et quedes mirant fixament aquella persona?
  - b) la tens ben bé al davant i parles d'ella com si no fos allí?
  - c) la deixes com un drap brut quan acabes de parlar amb ella?
  - d) la interromps cada vegada que comença a parlar?
  - e) li respons adequadament quan et pregunta alguna cosa?
  - f) li mostres que estàs interessat en el que pensa?
  - g) li demanes que faci el paper de paret en una obra de teatre de la classe?
  - h) mai no fas res sense preguntar-li abans què s'ha de fer?
  - i) deixes que sempre pensi per tu?
  - j) canvies de tema cada vegada que està en desacord amb tu?
2. Has notat mai que algú et tractes com una cosa, més que com una persona? Explica-ho.
3. Has tractar mai coses com si fossis persones? Trobes que això és correcte?

4. Conclusions: Tracto a una altra persona amb respecte quan...

Activitat 4.4. Què és una persona?:

1. Poden ser persones les pedres, les taules, les flors i coses així?
2. Poden ser persones els animals (un gos, una formiga, una puça)?
3. Poden ser considerades persones algunes màquines, com els robots amb aparença humana?
4. Només els éssers humans són persones?
5. Tots els éssers humans són persones?
6. Són persones els éssers humans quan dormen?
7. Són persones els éssers humans inconscients?
8. Són persones els éssers humans morts?
9. Hi pot haver persones que no tinguin mai cap sentiment?
10. Hi pot haver persones que no tinguin mai cap pensament?
11. Hi pot haver persones que no tinguin cap sentit?
12. És el fet de pertànyer a l'espècie humana, el que et fa ser una persona?
13. És el fet de viure en societat, el que et fa ser una persona?
14. És el fet de tenir un document d'identitat, el que et fa ser una persona?
15. Tothom per ser persona, té dret a ser respectat?

5. OBEDIÈNCIA I PODER

Una de les constants en les relacions humanes són les relacions de poder. Com ens va fer veure Foucault, el poder és present en tot allò que fem. Podem definir-lo de diferents formes: "potencialitat per induir altres persones a fer-les actuar en una direcció determinada", "producció dels efectes desitjats", "control intencional sobre els esdeveniments o sobre la capacitat d'exercici", "habilitat potencial d'una persona per aconseguir que una altra es comporti d'una determinada manera". El Poder estar directament relacionat amb l'obediència i, moltes vegades, tenir poder es refereix a la capacitat per fer que els altres facin allò que qui té poder creu que han de fer. Hi ha diferents formes de tenir poder, des de la força a la reglamentació a través d'una norma aprovada per la majoria. Des d'un punt de vista polític, el poder és allò que atorga la legitimitat per dirigir una comunitat. Des d'un punt de vista ètic, el poder es relaciona més amb la voluntat i la capacitat d'actuació. Des de la nostra perspectiva, l'educació en valors ha d'ajudar-nos a saber quan una autoritat (persona, institució, norma, etc.) és legítima i quan no.

En el film és donen diferents mostres de poder, sobretot d'abús de poder. Guille exerceix poder sobre els seus suposats amics i, evidentment, sobre Gabi. Gabi exerceix poder sobre la seva germana pel fet de ser més gran. El cap de Joaquín (pare de Gabi) abusa del seu poder sobre els seus empleats. La direcció de la cadena de televisió exerceix poder sobre Merche (mare de Gabi). El partit polític exerceix poder sobre Guillermo (el pare de Guille). Sembla que ningú se salva d'exercir o rebre algun tipus de poder i, en la majoria dels casos, poder de forma violenta.

Activitat 5.1. Tot reconeixent l'autoritat

Proposem repassar les escenes en les que s'exerceix poder sobre els altres i analitzar-les des del punt de vista de si es lícit o no exercir poder i si les formes de exercir-lo són bones o no:

Situació	Lícit / no lícit	Sobre les formes de exercir-lo
Guille mana als seus amics el que han de fer.		
El cap de Joaquim li mana coses sense respectar la seva opinió.		
El partit polític de Guillermo l'obliga a acceptar la disciplina de partit contra la seva consciència		
La cadena de televisió canvia les preguntes per l'entrevista.		
Gabi roba el ninot a la seva germana.		

Activitat 5.2. Formes de poder

Proposem que els alumnes, en parelles, s'expliquin què fan durant un dia qualsevol. Després han d'analitzar les seves accions (o no accions) des de dues perspectives: quin poder exercim sobre els altres éssers (humans i no humans) i quin poder exerceixen els altres sobre nosaltres. Poden pensar en contextos diferents: família, amics, barri, institut, ciutat, país... Dividim el grup classe en dos grups: d'una banda, els que creuen que reben més autoritat que la que exerceixen i, de l'altra, els que pensen que exerceixen més autoritat que la que reben. Dibuixem, al terra o a la pissarra, un rellotge immens i fem que posin a cada hora el que fan i sobre què o qui exerceixen el poder, tot diferenciant les dues opcions en colors.

En acabar, fem un diàleg a partir d'algunes d'aquestes preguntes:

1. Què és el que més ens crida l'atenció, quan mirem el "rellotge", del poder que exercim sobre els altres? Per què?
2. Què és el que més ens crida l'atenció, quan mirem el "rellotge", del poder que els altres tenen sobre nosaltres? Per què?
3. És possible que exerceixin poder sobre nosaltres sense adornar-nos-en?
4. És possible exercir poder sobre els altres sense adonar-se'n?
5. Hi ha algú que no exerceixi poder sobre algú?
6. Hi ha algú sobre qui ningú pugui exercir poder?
7. Què passaria si no existís cap autoritat?

8. Què passaria si no existissin normes?
9. Què passaria si canviessin les normes? Per exemple, si:
  - els cotxes poguessin conduir per la carretera pel costat que volguessin
  - al cine no hi haguessin taquilles; quan s'obriessin les portes tothom entrés corrents. Qui agafa lloc es queda, qui no es expulsat. El revisor cobrarà l'entrada a qui estigui assegut.
10. Què passaria si existissin normes com:
  - les classes a l'escola no es s'agrupen per l'edat, sinó per ordre alfabètic.
  - tothom que pugui llegir. pot votar; no hi ha una edat mínima.
  - l'alcohol i el tabac tenen fortes càrregues fiscals, però els transports públics seran gratuïts.
  - no hi ha restriccions pels gossos, però els nens petits han d'anar lligats amb una cadena.
  - cada família rep un subvenció econòmica pel primer fill, cap pel segon i pel tercer ha de pagar una multa.
  - al bàsquet, als moments de temps mort, els 2 equips han de reunir-se junts.

Activitat 5.3. Motius per obeir

Lipman (1990) proposa el següents motius per obeir o desobeir. Podem comentar-los amb els alumnes, tot demanant-los que posin exemples a partir del que han escrit en el rellotge immens.

- motius per obeir:
  - a) càlcul de conseqüències: previsió de beneficis si s'obeeix i de perjudicis si no s'obeeix.
  - b) sentit del deure: creença en que l'ordre prové d'una autoritat legítima o que l'acció està d'acord amb els costums acceptats.
- motius per desobeir:
  - c) càlcul de conseqüències: previsió d'un benefici major si no s'obeeix.
  - d) manca de sentit del deure: creença que l'ordre no prové d'una autoritat legítima o que l'acció no està d'acord amb els costums acceptats.

Els comentem i proposem posar-los en pràctica amb alguns exemples. Cal comentar per quins dels motius s'obeeix o es desobeix (a, b, c o d):

1. He comès una infracció i un guàrdia em crida l'atenció.
2. El professor em demana que li porti els llibres que pesen molt.
3. Un amic em demana que li faci els deures.
4. La mare em diu que arregli la meva habitació.
5. El meu veí em demana que no posi tant alta la música.
6. La guàrdia urbana em demana que baixi la música.
7. Un amic em demana que faci alguna cosa important per ell, però que a mi em suposa un gran esforç.
8. Els meus pares m'obliguen a estudiar.
9. La meva parella vol que li demostrï amor fent una cosa que crec que no és correcta.

10. Els companys em demanen fer una prova, que va contra els meus principis, per ser acceptat al grup.

6. LEGAL I IL·LEGAL

De forma literal, legal és una acció que es troba dins els límits del dret, és a dir, del conjunt de lleis d'un país, i il·legal és aquella acció que es troba fora dels seus límits. Per això, per saber si una acció és legal o no, és necessari conèixer les lleis del lloc on es realitza. Com sabem, hi ha accions que en alguns llocs són considerades correctes i legals i en d'altres no. I també sabem que no només hi ha legislacions nacionals, sinó també internacionals.

Allò moral, en canvi, és quelcom que pot ser considerat bo o dolent des d'un punt de vista ètic, però no perquè ho diguin les lleis escrites d'un lloc, sinó aplicant els criteris, personals o compartits, basats en principis i valors. Si bé moltes vegades allò legal ha sorgit d'allò moral, perquè ha esdevingut llei un principi compartit per tothom, a vegades la moralitat d'una acció es contradia amb la legalitat. Tot i que en alguns països, com ara Espanya, el casament entre persones del mateix sexe és legal, per alguns és immoral. D'altra banda, hi ha aspectes en els que intervé la moral i que el dret no pot intervenir-hi mai, perquè afecten exclusivament la persona, com per exemple, la bondat o maldat de decidir en quins principis baso la meua dieta. Les activitats proposades volen ajudar a diferenciar aquests conceptes.

Activitat 6.1: Legal i moral

Diferenciar entre qüestions legals (L), morals (M) i legal i morals, a la vegada (LM).

1. Abortar.
2. Adoptar un fill.
3. Tenir relacions sexuals.
4. Robar en un supermercat.
5. Mentir.
6. Agredir algú.
7. Pagar els impostos.
8. Votar.
9. Ajudar una persona accidentada.
10. Respectar la gent gran.
11. Estafar algú.
12. Emborratxar-se.
13. Ajudar a fer les feines de casa.
14. Fer els deures.
15. Deixar diners a un amic.
16. No tornar alguna cosa que m'han deixat.
17. Utilitzar algú per obtenir alguna cosa.
18. Utilitzar informació privilegiada per beneficiar-me.
19. Insultar algú.
20. Fer de voluntari social.

Activitat: 6.2. Ser autònom

La legalitat pressuposa que els humans no som autònoms moralment, ja que si ho fóssim, no caldria, per exemple, que existissin multes per excés de velocitat, ja que tots entendríem la necessitat de respectar les normes de circulació. Quan fem alguna cosa perquè ens obliguen o perquè no volem suportar les conseqüències, som heterònoms. Quan fem el que fem, perquè creiem que és el que hem de fer, independentment del que diguin els altres o la llei, som autònoms.

Diferenciem entre exemples d'accions autònomes i heterònomes:

1. Penso pagar la multa, perquè no vull anar a la presó.
2. Ajudaré el professor a portar els llibres, perquè em posi bona nota.
3. Faré companyia a la meva avia aquest cap de setmana, perquè està sola.
4. Penso fer els deures, perquè crec que amb ells aprenc.
5. Penso fer els deures, perquè el professor no em renyi.
6. Li donaré aquest regal que volia i quedaré com un rei.
7. Vaig a recollir la meva habitació abans de demanar diners als meus pares.
8. No penso anar a la vaga, perquè em sembla injusta.
9. Vindré a classe el dia de la vaga, per si passen llista.
10. Em penso colar a la discoteca, perquè sembla que tothom ho està fent i no passa res.

7. AMISTAT

L'amistat és una forma d'estimació que implica respectar la llibertat de l'altra persona i que comporta delicadesa i plaer. No hi pot haver una veritable amistat sense afecte i sense respecte. No totes les nostres relacions es converteixen en amistats, en un sentit estricte; tenim coneixences que no passen de ser companys o companyes, col·legues, coneguts, amb les quals no establim lligams especials. La relació d'amistat, en canvi, es construeix a poc a poc. De primer es descobreix una simpatia mútua que, de mica en mica i amb el tracte, es va confirmant i enfortint. Hem de pensar per això, que l'amistat no cau del cel, que és una relació i que, com totes les relacions, s'ha de cultivar, s'ha de cuidar com si fos una planta, si volem que faci flor. No hi ha fórmules màgiques per fer i tenir amics.

Epicur, un filòsof grec del segle III aC, considerava que «de tot el que la saviesa proporcionava per donar plena felicitat a la vida, el més important és, de molt, el benefici de l'amistat». També Aristòtil, un altre filòsof grec del segle IV aC, considerava que sense l'amistat no valia la pena viure. Per a ell no era únicament una cosa necessària sinó també agradable i bella, deia: «L'amistat és el més necessari de la vida; sense amics ningú no voldria viure, encara que posseís altres béns». Per cultivar l'amistat calen uns quants requisits. El primer de tots és voler-la. Els altres són la sinceritat, la confiança i la lleialtat. Si no estem disposats a ser sincers i a confiar en la sinceritat dels altres i si no hi ha lleialtat recíproca, només podrem parlar d'una relació més o menys estable, però no d'una veritable amistat.

Activitat 7.1. Company, col·lega i amic

El film ens mostra diferents formes de relacionar-se, que passen per ser amiatat, tot i que no totes ho són realment. Repassem-les pensant en quin d'aquests termes aplicariem per cadascuna d'elles.

	companys	col·legues	amics	PER QUÈ?
Gabi i Carla				
Gabi i Silverio, el propietari de la pizzeria				
Guille i els que el segueixen				
Joaquim i els del seu partit				
Merche i els de la seva feina				

Activitat 7.2. Amb qui em relaciono?

Assenyala les coses que fas i pensa quines raons tens per fer-les:

1. Tinc amics que són molts diferents a mi.
2. Tinc amics que fan algunes coses molt pitjor que jo.
3. Només em relaciono amb persones més intel·ligents que jo.
4. Només em relaciono amb persones més divertides que jo.
5. M'agrada la gent cridanera.
6. M'agrada la gent que parla poc.
7. No suportó que algú faci alguna cosa millor que jo.
8. No suportó que algú faci alguna cosa pitjor que jo.

Activitat 7.3. Ingredients de l'amistat

Aristòtil, que s'ocupa molt de la qüestió de l'amistat, en remarca algunes característiques. Digues si les consideres imprescindibles (I), desitjables (D), o prescindibles (P).

Característica	I	D	P
1. L'amistat consisteix a voler el bé de la persona amiga.			
2. L'amistat representa una relació d'igualtat.			
3. L'amistat, a més d'un sentiment, és un hàbit que s'enforteix amb el temps.			
4. L'amistat representa una certa comunitat, és a dir, una relació freqüent.			
5. L'amistat implica sentiments i compromisos de fidelitat, de lleialtat i de solidaritat.			

Activitat 7.4. Què és una amic?

Comenta les següents cites que parlen de l'amistat. Estàs d'acord amb totes?

L'amistat és el més necessari de la vida.» (Aristòtil)	«L'amistat llueix més entre els iguals.» (Ciceró)
«A l'home li agrada trobar al seu millor amic humiliat davant seu. L'amistat es fonamenta en gran part en la humiliació.» (Dostoyevski)	«No hi ha desert com viure sense amics: l'amistat multiplica els bens i reparteix els mals; és l'únic remei contra l'adversa fortuna i un desfogament de l'ànima.» (Gracian)
«No hi ha amistat que valgui menjar llagostins passats.» (Díaz-Plaja)	«La veritable amistat consisteix en voler el mateix i rebutjar el mateix.» (Salusti)

* * *

Evidentment a la pel·lícula hi ha altres temes que es poden explorar en els manuals de Filosofia 3/18, *Recerca filosòfica* i *Ètica i convivència*, que es poden baixar gratuïtament de la xarxa des de www.grupiref.org

PER ACABAR

ACCIÓ

Crear un equip de treball i realitzar una intervenció en els passadissos de l'institut per difondre un missatge de promoció del coratge com actitud davant les dificultats.

CREAR UN EQUIP DE TREBALL

Primer de tot, algunes idees per defensar el treball en equip que els alumnes podrien tenir presents:

- permet compartir responsabilitats.
- permet especialitzar-se en els aspectes de la tasca pels quals cadascú està més preparat.
- permet tractar temes amb més perspectives.
- proporciona una xarxa de recolzament mutu.
- és imprescindible com a experiència social quan es fa una investigació social.

Per crear l'equip utilitzarem la tècnica del **pensament oposat**. Es tracta de dir en veu alta tot el contrari del que volem buscar, mentre algú ho apunta tot: quin nom no ens agradaria que ens diguéssim com a grup, quin lema no voldríem, quins aspectes són el que caracteritzarien un mal grup de treball, etc. A partir de les idees que aquesta activitat els aportï hauran de:

- crear un nom propi pel seu grup, nom que els representi d'alguna forma.
  - crear la seva marca, aquella imatge que identifiqui el grup.
  - crear un lema que els identifiqui.
  - identificar alguns aspectes importants del que ha de ser un bon grup de treball.
- Si volen, per alguna d'aquestes qüestions, poden fer servir altres tècniques de creativitat ja treballades.

PORTAR A TERME LA INTERVENCIÓ

- Pensar en el format: cartells, murals, vídeo, díptics, teatre.
- A partir d'una pluja d'idees pensar en el contingut a transmetre i en la forma de fer-ho.
- Dedicar l'hora de classe a portar a terme la intervenció.

AVALUACIÓ

1. La millor activitat ha estat...
2. El més interessant ha estat...
3. El que més he valorat és
4. El més divertit o suggerent ha estat...
5. M'hauria agradat més si...
6. Què he après?
7. De què em servirà el que he après?

PER ANAR MÉS ENLLÀ

BIBLIOGRAFIA

- BOHM, D., 1997: *Sobre el diàleg*, Barcelona, editorial Kairós.
- CAMPS, V., 1990: *Virtudes públicas*, Madrid, Espasa-Calpe.
- CAMPS, V., GINER, S., 1998: *Manual de civismo*, Barcelona, Ariel.
- FUENSANTA, C., 2001: *La violencia en las aulas. Análisis y propuestas de intervención*, Madrid, Ediciones Pirámide.
- LIPMAN M.; SHARP A.M., 1990: *Investigación social*, Madrid, Ediciones de la Torre.
- LIPMAN, M.; SHARP, A.M.; OSCANYAN, F. S., 1980: *Filosofía a l'escola*, Vic, Eumo editorial/IREF.
- MARINA, J. A., 2006: *Aprender a convivir*, Barcelona, Ariel.
- MACFARLANE, AIDAN & MCPHERSON, ANN: *Bulling. Quan els joves són víctimes i agressors*, 2004, València, Edicions Bromera.
- RICOU, JAVIER, 2005 : *Acoso escolar*, Sevilla, RD editores.
- SHUJMAN, G. (coord.), 2004: *Formación ética y ciudadanía: un cambio de mirada*, Barcelona, Octaedro.
- TERRICABRAS, J., 2002: *I a tu, què t'importa?*, Barcelona, Edicions La Campana.

TEXTOS

Crítica cinematogràfica

“L’esperada segona pel·lícula del duet format per Juan Cruz i José Corbacho, després de l’èxit de “Tapas”, aposta decididament pel drama urbà i humà, i utilitza com a fil conductor una història de bulling, paraula de procedència anglosaxona que descriu el fenomen de l’assetjament escolar entre adolescents. Tanmateix, al voltant d’aquest nucli central giren tot un seguit de personatges adults que a la vegada també tenen els seus problemes i les seves misèries quotidianes, que sense voler acabaran repercutint en els seus fills. **Cobardes** podríem dir que reflexiona sobre dos temes capitals de la nostra societat: la covardia i la incomunicació. I ho fa sense concessions, amb cruesa i realisme, posant un mirall a la cara de l’espectador, que pot reconèixer a la pantalla els seus veïns, els seus amics, la seva família o ell mateix. Ara bé, aquest plantejament no es fa tant des de la crítica com des d’una voluntat descriptiva: ens agradi o no, la societat en la qual vivim és aquesta, i potser que tots plegats ens aturem un minut per reflexionar fins on hem arribat, cap on anem i si realment volem fer quelcom per canviar-ho.

La cinta es desenvolupa en un doble pla: el dels nens i el dels adults. En el primer, hi ha una convincent descripció de la vida escolar, on es posen de manifest els canvis que s’han produït en aquesta franja d’edat en pocs anys, com ara amb la introducció dels telèfons mòbils. Aquest aparell s’ha convertit en un element de relació entre els adolescents, però també de classisme entre ells, amb els diferents models i prestacions; i el que és pitjor: una arma per enregistrar agressions i vexacions, que després podran ser fetes públiques a través de la Xarxa. En aquest ambient sobreviu un nen pèl-roig a qui la resta de la classe anomena despectivament “el Zanahoria”, i que dia sí dia també ha de

suportar persecucions, insults, robatoris..., d'un grup de quatre nois que encapçala el típic líder pretensions i manipulador que necessita d'aquests actes per mantenir el seu estatus. Però, arriba un moment que, tant els uns com els altres, han d'enfrontar-se a la por, i les reaccions són molt diferents. El protagonista l'assumeix amb resignació, com un element normal en la seva vida, que amaga als adults, fins que el personatge del cuiner italià l'incita a solucionar el problema per la via ràpida, guiat pel lema de "l'ull per ull i dent per dent". I en aquest discurs radica la principal controvèrsia del film: ¿És perillós que els adolescents es puguin quedar amb el missatge que aquests problemes es poden resoldre sense acudir als pares i als mestres, a través de mitjans tan qüestionables com els que finalment emprà? I és que, més enllà que a nivell de guió pugui funcionar aquest gir argumental, quan tothom està esperant la confessió del noi als seus pares i la ulterior reacció d'aquests enfront dels pares de l'agressor, és evident que molts adolescents no aprofundiran més enllà i es quedaran en aquesta anècdota.

De tota manera, cal reconèixer que la cinta dona alguns arguments en contra de tirar pel dret a l'hora de lluitar contra aquest assetjament, com són la reacció de l'amiga, però sobretot l'ambigua escena final, on es podria interpretar que el fins aleshores Anakin Skywalker s'està convertint en un perillós Darth Vader, per dir-ho d'alguna manera. La pel·lícula, però, no deixa de banda el món adult, i ens mostra, en paral·lel, els problemes dels pares. Així, darrera la màscara que porten posada davant la societat i els seus fills, s'amaguen les seves pors i claudicacions. Especialment significatiu és el cas del polític, interpretat per un omnipresent Lluís Homar (potser li caldria dosificar una mica les seves múltiples aparicions a la pantalla gran), que mostra una seguretat de manual davant el fill o els votants, però que es veu humiliat pels seus superiors del partit, quan li impedeixen expressar-se lliurement en una entrevista televisiva. I en aquest aspecte, un dels altres punts forts de **Cobardes** és la interpretació d'una sòbria Paz Padilla, en el paper de la mare que descobreix el comportament menyspreable del seu fill però que calla per por a les conseqüències que podria comportar per a la carrera pública del seu marit. L'altre gran tema de la cinta, com hem dit, és el de la comunicació, ja que sovint aquestes pors dels protagonistes es podrien resoldre si existís un mínim diàleg serè i constructiu amb la família, amb els superiors, amb els professors...

No deixa de ser una paradoxa que el munt de mitjans que s'inventen per comunicar-nos al final només acabin servint per aïllar-nos. Com es descriu al llarg del metratge, les famílies tan sols es reuneixen per sopar, i sovint en restaurants, a causa dels horaris dels pares, i amb poques ganes de conversa, després del dia que han tingut. I al final, quan el fill es decideix a explicar el problema als seus progenitors, aquests no li fan cas i d'alguna manera l'aboquen a recórrer a d'altres vies de solució. I així, el que sobre el paper és una història sobre el bullying, acaba convertint-se en una reflexió sobre el paper actual dels pares en l'educació dels fills, que més enllà d'algun subratllat massa evident, com l'escena de la reunió dels pares amb la mestra i l'impresentable comportament d'alguns d'ells, sí que resulta punyent i, malauradament, realista. Finalment, tan sols remarcar el protagonisme que, igual que a *Tapas*, té en el desenvolupament del film aquesta ciutat de l'àrea metropolitana barcelonina. I és que els dos directors saben transmetre perfectament l'ambient que s'hi respira als seus carrers, als parcs, a l'escola..., com un element que irremissiblement acabarà influïnt en la vida i conformant la personalitat dels seus habitants. Esperem que tot plegat sigui un granet de sorra que ajudi a lluitar

contra aquesta lacra social que és l'assetjament escolar, que, malgrat el que molts puguin pensar, pot tenir conseqüències tràgiques en la vida d'un adolescent."

Marc Serra a *Revista de les alternatives solidàries*. (Sarrià de Ter. Girona)

L'instint agressiu com a injustícia social

"Necessitats d'una explicació sobre l'horror del dolor i la violència, hi ha qui recorre a la idea d'instint per intentar explicar el que, en aparença, ens sembla inexplicable. En un món fascinat per la tecnologia i els avenços científics, poder pensar que la complexitat del fenomen de la violència humana es redueix a l'activació d'algun tipus de conducta programada en els gens de l'espècie és, com a mínim, ingenu. Com ja he assenyalat en obres anteriors, l'ésser humà mata i tortura per odi, per venjança, no per instint. Si l'instint agressiu existís, tots ens hi hauríem d'incloure. I en fer-ho estaríem cometent una gran injustícia amb el gran conjunt d'homes i dones que mai no seria capaç d'arribar a les mans ni de trobar sentit en la humiliació d'algú que estigui en inferioritat de condicions. La immensa majoria de persones són compassives, tolerants i abnegades. No oblidem que si bé l'ésser humà neix amb la capacitat d'exercir el mal —i parlem de "capacitat" no "d'instint"—, també neix amb la possibilitat de desenvolupar la capacitat d'estimar i de tenir cura dels qui l'envolten. Aprofundir en les arrels de la violència ens acosta a una de les dimensions consubstancials a l'ésser humà: la possibilitat d'odiar, de destruir, d'agredir o de menysprear. Però, alhora, ens porta a reflexionar sobre l'altra dimensió de la qual la vida també ens dona mostres: la disposició a estimar i a cuidar.

És veritat que hi ha persones per a les quals és més fàcil odiar que estimar i respectar, però això no és perquè portin alguna cosa gravada en el seu equipatge genètic. Acceptar la nostra condició d'animals socials, reconèixer que gran part de la nostra humanitat es construeix gràcies a la relació amb els altres i als missatges que rebem de la societat representa assumir la realitat de la nostra naturalesa i la possibilitat del conflicte.

Potser seria més fàcil centrar-se exclusivament en el fenomen violent i oblidar-se de la fotografia ampliada. Tanmateix, quan ampliem el focus de la mirada, la força de la realitat ens obliga a entendre l'acte violent com una "conseqüència de", i no com una mera actuació instintiva. Entendre les raons del fet violent no ens eximeix de responsabilitat, sinó que contribueix a fer que tots ens sentim compromesos com a individus socials. Sovint és fàcil culpar el pobre de la seva misèria i atribuir-li la culpabilitat dels seus actes, però, és just?, podem realment pensar que es neix "pobre" i "violent" de la mateixa manera que es neix "alt" i "ros"? Heus aquí una de les raons de la fascinació per les teories de l'instint: d'alguna manera ens creiem que hi ha qui neix amb una propensió especial a desenvolupar un instint agressiu determinat, la qual cosa permet que l'etiquetem de "desviat social". N'ignorem les condicions familiars, les expectatives frustrades i la humiliació social que ha patit al llarg de la vida. És així com la nostra cultura ha construït una sèrie de tradicions per justificar l'agressió humana. Tradicions i principis que han imposat la subjugació gairebé absoluta de la dona a l'home i dels petits als grans.

I a l'altra banda de la barrera hi som "nosaltres", les persones bones i disciplinades (també per instint?) que hem sabut treure profit de les bones condicions que envoltaren la nostra infància. Aquesta és, sense cap mena de

dubte, una imatge senzilla i tranquil·litzadora, però, si ens hi aturem un instant, ens adonarem que no resisteix l'anàlisi ni la reflexió. Tots som responsables dels nostres actes, no ho dubtem pas, però acceptar passivament i sense denúncia la realitat de les situacions socials injustes també implica tenir un paper (encara que sigui petit) en l'aparició de la crueltat i la violència. Plantejat així, ja no podem anar-nos-en a dormir tan tranquils i despreocupats pensant que són "els altres" els qui porten la marca de Caín al front.

Insistir a comprendre les arrels de la violència no compromet la responsabilitat civil de ningú; tot al contrari, comprendre ajuda a prevenir. Sabem que la creença en l'origen innat de l'agressió maligna amb freqüència es transforma en ideologies que ajuden a racionalitzar el desassossec, la confusió i la impotència que ens produeix la destructivitat humana. Naixem desprotegits i amb un potencial per a l'amor i per a l'odi, que serà emmotllat per la càrrega d'amor o d'odi que rebem. Depenent de l'afecte rebut, variarà la nostra ulterior capacitat per a l'empatia o per al domini que humilia. A més de la justícia i de les mesures legals, tots hem de fer front al fenomen de la violència amb la mirada oberta, sincera i valenta. De manera que prenguem consciència que les situacions de marginació social són un excel·lent brou de cultiu per créixer amb el sentiment intern de desconfiança i humiliació personal. Per a un infant i per a un/a adolescent haver d'aprendre a sobreviure no és el mateix que aprendre a viure, haver de fer front dia a dia a l'odi i al rebuig no és una situació de la qual hom pugui mantenir-se al marge, però... per als qui tenim la sort de viure, que no de sobreviure: que fàcil i consolador ens resulta creure'ns que aquell adolescent és cruel i violent, simplement perquè va néixer amb "l'instint" agressiu potenciat, oi?"

Luís Rojas Marcos, (psiquiatre).

ENLLAÇOS A INTERNET

Sobre bulling:

[Enllaç 1](#)

[Enllaç 2](#)

FILMOGRAFIA

- *Entre le murs (la classe)*, Laurent Cantet; França, 2008. A mig camí entre la pel·lícula i el documental, mostra la vida a un institut de secundària des de la visió del mestre.

- *Elephant*, Gus van Sant; USA, 2003, Mostra la visió d'un alumne d'institut tot seguint-lo amb la càmera les hores prèvies a la matança de l'institut de Columbine (EUA).

- *Evil (Ondskan)*, Mikael Hafstrom; Suècia, 2003. Mostra la duresa de les regles entre alumnes d'una exclusiva escola privada on els més joves han d'obeir al alumnes grans.